

*Рябчинська О. П.,**доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету*

ФАХОВЕ КОМПАРАТИВІСТСЬКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ (РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Д. В. КАМЕНСЬКОГО «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ В США ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ»¹⁾)

До уваги наукової спільноти та інших зацікавлених осіб представлена праця Д.В. Каменського, в якій проаналізовано цілий пласт актуальних питань щодо визначення підстав криміналізації та меж кримінальної відповідальності за економічні злочини в Україні з урахуванням відповідного позитивного досвіду США й запропоновано шляхи їх вирішення

Ситуація з кримінально-правовою охороною економічної сфери в Україні є нестабільною, непрогнозованою та неефективною внаслідок безсистемних непродуманих змін, внесених до КК України протягом його дії, на чому багаторазово наголошували вітчизняні фахівці. Тож пошук ефективної моделі кримінально-правової охорони сфери економіки в нашій державі, а тим більше аргументовані пропозиції щодо її структури, є не лише очікуваними, а й украй необхідними та перспективними. Питання це актуалізовано, зокрема, розробленням нового кримінального законодавства в Україні.

Подальша активізація процесів глобалізації, передусім економічної, до яких залучена й Україна, визначає вектор розвитку економічної сфери, успішність якого залежить від рівня налагодження гармонійних, продуктивних відносин між національною економічною системою та аналогічними системами зарубіжних країн, а також із регіональними економічними системами об'єднаних держав. Відтак і розширення меж наукового пошуку й побудови адекватної та ефективної моделі кримінально-правової охорони економічної сфери України, зокрема завдяки здобуткам компаративістської науки, є цілком перспективним напрямом.

Для порівняльного дослідження автором обрано саме США, зважаючи здебільшого на таке: визнане лідерство в багатьох сферах світового економічного розвитку та довготривалі вагомні досягнення у функціонуванні ринкової, ліберальної економічної моделі. Отже, для України, яка відносно недавно обрала «ринковий» вектор розвитку національної економіки, американський успішний досвід кримінально-правової охорони економіки повинен стати в пригоді.

Монографію Д.В. Каменського «Відповідальність за економічні злочини в США та Україні: порівняльно-правове

дослідження» презентовано як сучасне порівняльно-правове, і можна впевнено стверджувати, що так і є. Автором загалом дотримано основних вимог (принципів), що в юридичній компаративістиці визначають правильність та ефективність застосування цього методу, а саме: об'єктивності, функціоналізму, порівнянності (потенційної порівнянності норм та інститутів), усебічного врахування історичних, національних, економічних, соціально-політичних умов появи тієї або іншої норми тощо. Можна цілком погодитися з професором О.О. Дудоровим, який у передмові до видання акцентував на важливому аспекті, який почасти ігнорують науковці, що проводять порівняльно-правові дослідження: автор «заклав потужний фундамент для своїх прагматичних міркувань, присвятивши окремий розділ монографії теоретико-методологічним засадам компаративістських досліджень у галузі кримінального права» (с. 19). У першому розділі монографії розглянуто ключові аспекти проведення порівняльних наукових досліджень у галузі права загалом і кримінального зокрема. Визначальними здобутками цієї частини видання можна визнати переконливе доведення нагальної потреби у вивченні об'єктивних, системних явищ правового світу за допомогою компаративістського інструментарію, адже результат такого пізнання або спеціальних експертиз у галузі порівняльного права сьогодні стає незамінним інструментом для законодавця в багатьох країнах. На особливу увагу заслуговує здійснений Д.В. Каменським ґрунтовний огляд юридичної компаративістики як науки в ретроспективі та її сучасного стану як у європейському просторі, так і безпосередньо в США, витоків порівняльного кримінального права в його сучасній інтерпретації. Автор акцентує увагу на «економічному» блоці положень кримінально-правової компаративістики, особливо на глобалізаційних трендах у сучасному світі і, відповідно, у міждержавних економічних відносинах.

У другому розділі монографії подано поняття, класифікацію й загальну характеристику економічних правопорушень (з акцентом на специфіці визначення вини) за кримінальним законодавством Сполучених Штатів Америки та України; розкрито особливості взаємодії положень регулятивного законодавства й кримінально-правових заборон у сфері економіки, виокремлено проблеми криміналізації економічних посягань у контексті розвитку ринкових відносин у США та Україні, а також проаналізовано інститути відповідальності юридичних

¹ Каменський Д.В. Відповідальність за економічні злочини в Сполучених Штатах Америки та Україні: порівняльно-правове дослідження : монографія / передне слово О.О. Дудорова. Київ : ВД «Дакор», 2020. 1128 с.

осіб (корпорацій) у контексті правового забезпечення економічної діяльності.

Третій розділ монографії присвячено порівняльному аналізу окремих найбільш поширених груп злочинів, які посягають на економічні відносини за кримінальним законодавством двох держав, а саме: шахрайств, злочинів проти фондового ринку, посягань на систему оподаткування, банківського шахрайства та шахрайства з фінансовими ресурсами, легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, порушенню конкурентного законодавства.

У четвертому розділі висвітлено теоретико-прикладні засади й нормативну регламентацію заходів кримінально-правового впливу на осіб, які вчинили економічні злочини в Україні та США.

Автор досить вдало розставив акценти на: взаємозв'язку положень економічної науки з нормами й доктринальними положеннями кримінального права; характері та інтенсивності впливу сучасних процесів економічної глобалізації на розвиток економічних «складників» національного кримінального права України й США та актуалізації компаративістських досліджень, що кореспондують із цими процесами; впливі судової практики на вдосконалення доктринальних підходів у частині тлумачення нормативних ознак економічних заборон тощо. Оригінальним є підхід до наукового аналізу елементів кримінально-правової охорони економічних відносин у двох державах. Саме такий підхід убезпечив Д.В. Каменського від проведення суто нормативного виду порівняння, що не враховує особливостей юридичної термінології, наявності специфічних правових інститутів і категорій, яких не знають інші правові сім'ї, розбіжностей у способах подачі правового матеріалу та тлумачення правової норми, особливостей правозастосування та інших чинників. Дослідження цілком виправдано виконано на нормативному та функціональному рівнях, завдяки чому маємо ґрунтовну наукову розвідку й критичне осмислення отриманих результатів, розроблену й запропоновану для широкого обговорення доктринальну модель розділу «Злочини проти ринкової економіки» Особливої частини нового Кримінального кодексу України.

Не можна оминати увагою й не згадати про наявність у монографії окремого підрозділу, присвяченого узагальненому аналітичному огляду наукових праць, присвячених протидії злочинам у сфері економіки. Такий аналіз і наукова

конструктивна полеміка з українськими, американськими та європейськими вченими, яку в коректній формі зміг провести автор, безперечно, підвищили науковий рівень проведеного дослідження та стали запорукою належної аргументації висловлених у роботі пропозицій і висновків. Високий рівень дослідження забезпечено й дотриманням структури наукового пізнання з поділом на емпіричний і теоретичний рівні, які були забезпечені, крім іншого, аналізом значного нормативного масиву, використанням матеріалів сучасної правозастосовної практики, з'ясуванням правових позицій судів з окреслених питань тощо.

Монографія містить висновки та пропозиції, з якими є сенс погодитись і які варто підтримати, але є й такі, що прогнозовано викличуть обговорення, стануть предметом наукових дискусій для науковців, практичних співробітників, поштовхом під іншим кутом подивитись на проблему або ж спонукатимуть міркувати та породжувати власні ідеї та пропозиції.

Видання справляє позитивне враження. Воно відповідає чинним стандартам і вимогам до монографій, зокрема є якісним за науковим змістом (чіткість формулювань і викладу матеріалу, логічно висвітлено основні ідеї та висновки) та інформативно насиченим, оскільки автор зібрав, систематизував і узагальнив великий обсяг фактичного матеріалу.

Підсумовуючи особисті враження від праці Д.В. Каменського, варто наголосити, що вона є прикладом глибокого фахового вивчення проблеми, серйозним академічним дослідженням, яке робить вагомий внесок у розвиток кримінально-правової доктрини, збагачуючи кримінально-правову науку, закладаючи підвалини для подальших наукових пошуків, дискусій, обговорень.

Низку концептуальних положень, викладених у роботі, доцільно врахувати під час формування кримінально-правової політики щодо охорони сфери економіки відповідальними суб'єктами в державі, а також у подальшому належним чином реалізувати на законодавчому та правозастосовному рівнях.

Це видання є корисним для науковців, суддів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, здобувачів вищої юридичної освіти, а також для всіх тих, хто цікавиться проблемами захисту економічних систем України та США від протиправних посягань.